

Uygur Türklerine Yönelik Politikaların Politik Psikoloji Bağlamında Analizi:

Kriminalleştirme ve Dehümanizasyon

Doğu Türkistan, Orta Asya'da yer alan Büyük Türkistan'ın doğu kesimidir. Bugün Çin idari yapısı içinde *"Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi"* olarak adlandırılmaktadır. Çin kaynakları açısından Doğu Türkistan, bir süre boyunca *Xiyu* ("Batı Toprakları") adıyla anılmış ve Çinli olmayan halkların yurdu olarak kabul edilmiştir. Bu durum, Doğu Türkistan'ın tarih boyunca Çin siyasi ve kültürel dünyasının doğal bir parçası olarak görülmediğini göstermesi bakımından önemlidir. 18. Yüzyılda Mançu Hanedanlığı'nın bölgeyi işgalinden sonra ortaya çıkan *Xinjiang* ("*Yeni Toprak*") adı, Doğu Türkistan'ın Çin açısından sonradan kazanılmış bir toprak olarak değerlendirildiğini kanıtlar niteliktedir.

Doğu Türkistan, enerji ve maden kaynakları bakımından çok önemli olmasının yanında Çin'den batıya uzanan bir nokta üzerinde bulunmasıyla oldukça stratejik bir konumdadır. Bu bölge sadece coğrafyasıyla değil medeni ve kültürel durumuyla da geçmişinden beri büyük dünya güçlerinin hakimiyet kurmak istediği bir yer olmuştur. (Yıldırım, 2026)

Bu raporda, Çin'in Uygur Türklerine yönelik politikaları politik psikoloji perspektifinden ele alınarak özellikle kriminalleştirme (suçlulaştırma) ve dehümanizasyon (insandışılaştırma) kavramları üzerinden incelenecektir. Kriminalleştirme, belirli bir topluluğun kimlik, inanç veya davranışlarının tehdit ve suç unsuru olarak tanımlanmasını ifade ederken; dehümanizasyon, söz konusu grubun insan onuruna ve özgür iradeye sahip bireylerden oluşan bir topluluk olarak görülmemesi sürecini ifade etmektedir. Bu iki süreç birbirini besleyerek "öteki" olarak tanımlanan grubun toplumsal ve hukuki açıdan dışlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Çin'in Baskıcı Politikaları Doğrultusunda Kriminalleştirme & Dehümanizasyon

Çin'in Uygur Türklerine yönelik baskıcı ve insan hakları ihlali sayılabilecek uygulamalarını politik psikoloji bağlamında analiz edecek olursak öne çıkan iki alt başlık olarak anlatılabilir; Kriminalleştirme (suçlulaştırma) ve dehümanizasyon (insandışılama).

Kriminalleştirme ve ***dehümanizasyon*** birbirini bağlayan iki kavramdır. "Öteki" olanı suçlu ve kötü durumuna düşüren algılar ve uygulamalar, yine öteki tarafı insanlık dışında tutan ve bireysel nesne olarak görmeye iten tetikleyicidir diyebiliriz.

Geçmişten bugüne Çin, "Öteki" olarak tanımladığı Uygur Türklerine yönelik baskıcı ve insan haklarını aşan politikalar uygulayarak, Uygurların dini ve hayati biçimleri dahil çoğu insani haklarını suç sayarak kriminalleştirmekte ve bunu yasalılaştırarak insan hakları ihlali yapmakta, uluslararası alanda ve kamuoyuna karşı meşrulaştırmaya çalışmakta, sonucunda bir toplumu suçlu konumuna getirerek dehümanize etmeye çalışmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti, Uygur Türklerinin yaygın inancı olan İslamiyet'i ve dini faaliyetleri ideolojik bir virüs ve aşırılık olarak tanımlamaktadır. Çin Hükümetinin bu tanımlaması, azınlık olarak gördüğü Uygur Türklerinin toplumda düşünce ve inanç yapısının hastalıklı olduğu inancını yaygınlaştırmakta, kamu içerisinde tehdit algısı yaratmakta ve suçlu konumuna getirmektedir.

2014'te Çin, Doğu Türkistan'da "*Şiddetli Terörizme Karşı Sert Grev Kampanyası*" başlattı ve insanları gözaltı merkezleri, hapishaneler ve siyasi eğitim kamplarında tutmaktadır. Gözaltına alınanlar usulüne uygun haklardan mahrum bırakıldı, işkence ve kötü muameleyle maruz kaldı. Bu gizli tesislerde tutulanlar uzun süreler boyunca siyasi telkinlenmeye maruz bırakılmaktadır. (Human Rights Watch, 2018).

Çin'in iddia ettiği bu eğitim kampları, anlaşıldığı üzere eğitimden ziyade bir ***toplama kampı***. Bu uygulamalar; etnik grubu asimile etme, dini ve kültürel haklarından yoksun bırakma ve yok etme amacı taşımaktadır. Siyasi telkinler, beyin yıkama ve propagandalar, bireylerin özgür iradeye sahip birer insan olarak değil, üzerinde oynanabilecek, "*tedavi edilmesi gereken nesneler*" olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır.

China Cables (Çin Kabloları) Soruşturması

China cables, sızdırılmış gizli Çin hükümeti belgelerine dayanarak, Çin'in Doğu Türkistan'da Uygurların ve diğer **Müslüman azınlıkların suçlama ve yargılanmadan gözetimi ve toplu olarak gözetilmesine ilişkin bir soruşturmadır.**

Soruşturma, hükümetin kendi sözleriyle ve yetkili ayrıntılarıyla, kapsamlı bir kitlesel gözetim ve nüfus kontrolü programının bir parçası olarak Çin'in Uygurların ve diğer Müslüman azınlıkların yargısız gözaltına alınmasının ve Müslümanların zorunlu telkin edilmesinin bir açıklamasını sağlamaktadır.

Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu liderliğindeki soruşturmanın sonucunda elde edilen bilgiler göre, Sincan güvenlik aygıtlarından sorumlu Çin komünist parti üyeleri tarafından yazılan telgrafta kampların yönetimine dair bilgi verilmektedir. Örneğin, kaçışları önlemek için kör noktalardan günün her saati video gözetimi öngörülmektedir. "Öğrencilerin" sık sık *Mandarin testlerine* girmeleri gerekmektedir. Cep telefonuna sahip olmaları veya kampların dışında çalışmaları yasaktır. Yetkili faaliyetlerin bir parçası olmayan dış dünya ile temas kurmalarına izin verilmemektedir. (Shiel, 2019)

Kardeş Aile Politikası

Uygur Türkleri'nin Aile gelenekleri ve kültürünü yok etmenin bir diğer uygulaması "**Kardeş Aile Politikası**". Evin erkeği toplama kamplarında işkenceye maruz kalırken, Çin Komünist Parti üyeleri bu politikanın uygulamaları kapsamında evin kızlarının, hanımlarının yanında kalarak mahrem alanlarını yok etmektedir. (Bağ, 2019)

Böylece mahremiyeti Ayaklar altına alınan Uygurlu aileler, Evlerinin dışında dijital gözetleme sistemleri ile sürekli gözetleme altındayken, ev içerisinde "*etten kemikten gözetleme sistemi*" ile yalnızca yaşamsal ve dini özgürlüklerini yaşama hakkı engellenmiyor aynı zamanda aile bağları da yok edilmektedir.

Sonuç olarak politik psikoloji perspektifinden incelendiğinde, Çin Halk Cumhuriyeti’nin Doğu Türkistan’da Uygur Türklerine yönelik uyguladığı baskıcı politikalar, sistemli bir kriminalleştirme (sulululaştırma) ve dehümanizasyon (insandışılaştırma) sürecidir.

Uygur Türklerinin kimlik, inanç ve kültürel pratiklerinin "ideolojik bir hastalık" ya da "güvenlik tehdidi" olarak tanımlanarak kriminalleştirilmesi, İslam dininin temel gereklerinin veya etnik aidiyet tezahürlerinin yasa dışı ve aşırılıkçı eylemler kategorisine sokulması, Çin hkmetine bu toplumu hukuki ve kamuoyu nezdinde "suçlu" ilan etme olanağı tanımaktadır. 2014 yılında başlatılan "şiddetli Terörizme Karşı Sert Grev Kampanyası", bu kriminalleştirme politikasının kurumsallaşmış en somut tezahürüdür.

Politik psikolojide dehümanizasyon, bir grubu zgr iradeye ve insan onuruna sahip bireyler topluluğu olarak görmez ve kontrol altında tutulması gereken mekanik unsurlar olarak adlandırır. Kamplardaki zorunlu siyasi telkinler, beyin yıkama faaliyetleri, işkence uygulamaları ve “Kardeş Aile Politikası” ile dijital&fiziksel gözetim sistemi uygulamaları, hedeflenen grubun bireysel ve toplumsal özne olma vasfını ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

Bağ, M. (21 Ağustos 2019). **Doğu Türkistan Milli Meclisi Başkanı: Erkeklerimiz Kamplarda, Çinliler Mahremimize Giriyor**. EuroNews Türkiye. <https://tr.euronews.com/2019/08/21/dogu-turkistan-milli-meclisi-baskan-erkeklerimiz-kamplarda-cinliler-mahremimize-giriyor>

Human Rights Watch. (9 Eylül 2018). **“İdeolojik Virüslerin Ortadan Kaldırılması”**. <https://www.hrw.org/report/2018/09/10/eradicating-ideological-viruses/chinas-campaign-repression-against-xinjiangs>

Shiel F. (23 Kasım 2019). **Çin Kabloları Soruşturması Hakkında**. International Consortium Of Investigative Journalists. <https://www.icij.org/investigations/china-cables/about-the-china-cables-investigation/>

Yıldırım, K. (18 Haziran 2026). **Doğu Türkistan Adı ve Coğrafyası**. Türk Dünyası Ansiklopedisi. <https://turkdunyasiansiklopedisi.gov.tr/detay/6842/Doğu-Türkistan>